

me si sit periculum reincidendi. Tertio, potest esse peccatum nondum commissum, sed tamen in occasione committendi, et de hoc statim dicam.

2. *Errores tres excluduntur.* — Hinc excluduntur tres errores. Primus est, præceptum hoc obligare tantum in peccatis commissis in propriam injuriam, propter illud verbum Evangelii: *Si peccaverit in te*, id est, *contra te*, ut multi Patres exponunt, ut Hieronymus, et Chrysostomus illo loco; item Ambrosius, in capit. 17 Lucæ; Hilarius, can. 18 in Matth.; sed hic error est contra mentem Christi; ponit enim præceptum, non ut quis amoveat a se propriam injuriam, sed ut lucretur fratrem, qui finis locum habet in omni peccato mortali. Itaque particula *in te*, exponenda etiam est *coram te*, id est, cum scandalo tuo; ita plerique Patres, et omnes Theologi, ut Augustinus, serm. 16 de Verbis Domini; D. Thomas, Quodlib. 11, art. 12; Liran., citato loco Matth., et alii. (Legatur Salmer., tom. 4 in Evangelia, p. 3, tract. 11.)

3. Alter error est, materiam hujus correctionis esse peccatum ex ignorantia vel passione, non ex malitia: fundatur, quia cum hoc sit voluntarium, non habet rationem miseriæ. Sed improbat, quia illa est maxima miseria, ut disputat. 4, sect. 1, num. 4, dixi, et major Dei offensa, et semper intervenit sufficiens ratio involuntarii propter aliquam saltem inconsiderationem; et quia licet objectum sit voluntarium, tamen et malitia, et multi effectus peccati sunt involuntarii, ut alibi dicebamus.

4. Tertius est, peccata venialia esse materiam hujus præcepti, non mortalia; indicat Origenes, homilia sexta in Matth., quia peccatum mortale non est peccatum fratris. Sed hoc nihil valet, nam nomine fratris significatur ibi omnis proximus, etiamsi sit in peccato mortali, ut patet 2 Thessalonic. tertio: *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis*, etc.

5. *Secunda conclusio.* — *Objectio.* — *Responsio Sylvest. et aliorum, quos citat et sequitur Azor., tom. 2, l. 12, c. 14, q. 4.* — *Plana responsio.* — Dico secundo peccatum veniale posse esse materiam correctionis, sed non in qua hoc præceptum graviter obligat. Prior pars facilis est, et communis; secunda etiam colligitur ex verbis Evangelii, quæ supponunt fratrem periisse, ut Augustinus ponderat,

serm. 46 de Verbis Domini, ex illis verbis: *Lucretus eris*; et ex pœna: *Sit tibi tanquam ethnicus et publicanus*. Ratio est, quia consilere veniale peccatum non est mortale; minus autem est non corripere: item miseria illa levis est. Objicies: peccatum veniale est major miseria quam gravissimum damnum temporale; sed hoc teneor vitare, si possum, sub mortali; ergo et illud. Sed neganda est consequentia, primo, quia alias teneretur etiam quis suum veniale peccatum fugere sub mortali, quod absurdum est, et implicationem continens. Secundo, quia sunt illa mala diversorum ordinum, atque adeo minime comparabilia, ac præceptum unicuique accommodandum est, juxta illum gradum, quem habet in suo ordine, ita enim postulat et recta ratio, et necessitas præcepti. Adde denique temporale damnum et magis involuntarium esse, et difficilius expelli. Secundo objicies: sæpe veniale est dispositio moralis et proxima ad mortale, ut jurare frequenter, et similia. Ergo tunc saltem erit obligatio ad mortale, quia proximus est in gravi periculo et necessitate. Sylvester, verbo *Correctio*, q. 1, et Turrecrem., cap. *Si peccaverit*, et Soto supra, et alii ita concedunt. Dico tamen: qui sic venialiter peccat, aut advertit periculum suum, et tunc jam peccat mortaliter, quia ut ait Sapiens: *Qui amat periculum, peribit in illo*, Eccles. 3; aut non advertit, ita ut excusetur a mortali culpa, et tunc dari poterit obligatio sub mortali admonendi illum; sed illud non tam est præceptum corripiendi, quam consulendi, vel ostendendi proximo id quod ignorat.

6. *Dubium, de quo in simili Sanchez., l. 2, disput. 38, et Azor., tom. 1, l. 12, c. 25, q. 4 et 5.* — Et simili modo expeditur aliud dubium, an si opus fratris sit de se peccatum mortale, ille autem excusetur a culpa propter ignorantiam invincibilem, teneat corripere. Respondetur enim præceptum spiritualis misericordiæ proximi posse habere locum in tali materia, ut sentit Antonin., 2 part., tit. 9, § 4; Sylvester, *Correctio*, dub. 10; Angelus, eodem verbo, num. 6; sed non esse tam correctionis, quam dandi consilii vel doctrinæ. Hoc ultimum patet, quia proximus ibi non deliquit neque periit. Primum vero constat, quia illa est quædam proximi miseria, quæ per misericordiam sublevari potest et debet. Urgebis: quamvis sit quoddam malum, non tamen constituit proximum in necessitate, cum excusetur a peccato; ergo non est

malum quod obliget. Respondetur primo, ipsam ignorantiam in rebus necessariis ad honeste vivendum, ut sunt, quæ divino aut naturali jure sunt necessaria ad honestam vitam christianam, per se esse magnum malum, maxime si sit de mediis necessariis ad salutem, vel multum utilibus. Præterea interdum ratione ignorantia subit proximus magnum damnum in bonis etiam corporis, vel vita et honore. Unde non est dubium quin possit hoc esse sufficiens materia charitatis et misericordiæ, pertinetque ad omnes qui docere possunt, vel consulere, ut Patres colligunt ex parabola Matth. 25, de servo reprehenso, qui unum talentum abscondit, intelligentes de talento doctrinæ et obligatione charitatis. Quod præceptum strictius obligat eos, ad quos veluti ratione status hoc munus spectat, de quo D. Thomas 2, 2, quæst. 188, art. 4 et 5; sed maxime ad eos qui tenentur ex officio et justitia; oportet tamen in hoc servare circumstantias de quibus in sectione sequenti. Sed quæres an veniale peccatum sit corrigendum saltem sub obligatione ad veniale. Soto, statim citandus, affirmat ex illo Joan. 13: *Et vos debetis alter alterius lavare pedes*. Sancti enim ibi intelligunt leviores defectus, juxta illud: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet*. Ratio vero est, quia peccatum veniale est deformitas quædam proximi, et potest impedire multa bona. Confirmatur; nam similiter in miseria corporali ejusdem proportionis, si sine causa contemnerem miseriam fratris, esset veniale. Respondetur argumenta concludere, posse interdum esse hanc obligationem, præcipue inter eos qui profitentur altiore statum, et inter quos venialia sint graviora, atque afferant aliquod scandalum vel indecentiam; tamen regulariter non est scrupulus habendus in hac re, et juxta hanc resolutionem procedunt, qui simpliciter aiunt præceptum correctionis non extendi ad venialia, ut Adrianus, in quæstione de Correctione fraterna, § *Quoad tertium*; Abulens., Matth. 18, quæst. 82; Paludanus, 4, distinct. 19, quæst. 3, art. 2; Gabriel, lection. 74, in Cano; Sylvest., *Correctio*, quæst. 1. Addendum est ultimo, cum Soto, de Tegendo secreto, memb. 2, quæst. 2, conclus. 3, et aliis recentioribus, hæc intelligenda esse stando intra limites charitatis, et misericordiæ; nam si admisceatur obligatio justitiæ, interdum potest aliquis obligari ad corrigenda hæc venialia peccata, ut accidere potest in superiore religionis, qui ex officio et justitia tenetur cu-

rare, non solum ut subditi vitent mortalia, sed etiam ut ad perfectionem tendant, atque adeo ut vitent impedimenta; quapropter, si nimium se gerat prælatus negligenter, et maxime si defectus sint generales communitatis, poterit esse obligatio sub mortali ad corrigenda illa, quam obligationem aliqui extendunt ad privatas personas; sed non ita existimo, nisi habeant in aliquibus actionibus vicem prælati, observando nimirum aliorum defectus, vel etiam interdum teneantur illum sui officii admonere; de cæteris enim plusquam verum est non teneri aliorum vitam scrutari, ut docet D. Thomas, 2, 2, quæst. 33, art. 2, ad 4, ex Salomone et Augustino; Cajetan., in Summa, verbo *Correctio fraterna*, Sylvest., eodem verbo, num. 3, et alii.

SECTIO III.

Quando et cum quibus aliis circumstantiis obliget hoc præceptum.

1. *Prima conclusio.* — *Quæ delicti cognitio requiratur ad fraternam correctionem.* — Dico primo: ante omnia, necesse est ut delictum proximi sufficienter constet, ut insinuat illo verbo Evangelii, *In te*, id est, *coram te*, ut ex citatis præcedenti sectione, num. 4 habetur. Ratio est, quia alias esset temeraria, nec sine injuria correptio. Quæres quæ sit ista cognitio. Adrianus supra, § *Sed hæc opinio*, respondet, esse probabilem conjecturam; hæc enim sufficit ad præceptum eleemosynæ corporalis; Soto, de Secreto, memb. 2, quæst. 2, conclus. 2, requirit certam cognitionem, quæ intelligitur de morali certitudine; et regulariter est verius, quia correctio de se est odiosa, et affert verecundiam alteri; et nisi prudenter fiat, est quoddam genus contumeliæ, in quo multum differt ab aliis eleemosynis; et ita ante Sotum senserunt Gerson, de Vita spiritali, tractat. 24; Astensis, in Summa, lib. 2, tit. 6, cap. 4; et tandem Navar., cap. 24, num. 12; si tamen delictum appareret grave, et magni periculi, vel cum esset spes emendæ, et nullus timor exacerbandi proximum, habere posset locum sententia Adriani; quare in individuo prudentia opus est.

2. *Secunda conclusio.* — *Objectio solvitur tripliciter.* — Dico secundo: præter notitiam delicti, est necessaria spes fructus et emendationis. Est contra Panormit., cap. *Novit*, de Judiciis, qui ait, etsi constet proximum non fore emendandum, obligari ex præcepto,

quia hoc præceptum tendit usque ad excommunicationem; corrigendus ergo prius erit, ut juste excommunicetur. Est etiam contra Adrian., qui vult, si non sit timor detrimenti proximi, etiamsi non sit spes boni, obligare præceptum, quia cessante in individuo fine legis, non cessat obligatio legis; sed conclusio est communis cum D. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 6, et patet ex illo Proverb. 9: *Noli arguere derisorem*, etc. Ratio est, quia talis actus esset otiosus, unde non tantum negative, sed etiam positive seu contrarie cessat obligatio legis, et esset *dare Sanctum canibus*. Præterea, cessante intrinseco fine legis, cessat obligatio; sed intrinsecus finis correctionis ibi cessat; nam potius lædo quam prosim. Dices: Deus sæpe corripit hominem quem scit non esse emendandum. Respondetur primo ipsum esse universalem causam, ad quem spectat influere sufficientia auxilia, et generalia non cohibere. Secundo, semper Deum habere aliquem fructum, si non in emendatione peccatoris, saltem in ostensione suæ voluntatis, atque etiam justificare causam suam. Tertio, si consideretur præcise voluntas Dei corripientis hominem, in illa, ut sic, non posse desperari fructum; quod vero illi adjungatur scientia, nihil refert ad prudentiam, et honestatem illius correptionis.

3. *Nota primo circa hanc solutionem.* — *Nota secundo.* — Soto *sup.*, quæst. 2. — In hac tamen conclusione, notandum primo non esse existimandum nocumentum proximi tristitiam aliquam, vel etiam iram cum aliqua culpa; nam si tandem speretur emenda, corripere debet, quia hæc per accidens sequuntur, et propter majus bonum permitti possunt; prudenter tamen curandum est ne sequantur, quantum fieri possit. Secundo, non oportet ut hæc spes sit prorsus certa, quia hæc certitudo vix haberi potest; satis est ergo probabiles spes, quod poterit prodesse et non obesse, ut D. Thomas 2. 2. quæst. 33. art. 2. ad 3. docet; et cum eo Soto, Adrianus et alii; et consentit Augustinus, 1 de Civit., cap. 9, dum illos damnat, qui metuunt leviter proximum corripere, *cum fortasse possent corripiendo corrigere*, et infra monet abstinendum non esse a correptione, *quia*, inquit, *semper incertum est an voluntatem in melius sit mutaturus*, ubi pondero voces *fortasse* et *incertum*. Ratio est, quia charitas postulat ut in necessitate proximi id fiat, quod fortasse potest illi prodesse, et non potest obesse. Unde non est cur cesset obligatio præcepti in tali casu.

Item ad alias actiones humanas gravissimas sufficit hæc spes, ut ad medicinam dandam, ad bellum movendum, etc. Secus vero esset si res esset dubia, et tam probabiliter timeretur damnum quam fructus; tunc enim vitanda esset correctio, quia in moralibus idem est damnum facere, et exponere se illius periculo; quamvis, quando negotium versatur inter spem et timorem, oporteat prudenter pensare necessitatem et commodum, vel damnum, etc., atque si sit periculum mortis perpetuæ, sine formidine adhibenda est correctio in quocumque dubio, sicut medicus corporalis in re desperata potest experiri medicinam dubiam, ut ex doctrina de conscientia satis constat.

4. *Nota tertio.* — Tertio, ut ad Panormitanum respondeamus, advertendum est non oportere ut fructus statim speretur per correptionem meam, sed satis est ut speretur in progressu. Unde si occurrit corrigendus aliquis, quem transacta hac occasione non video amplius, si non speretur quidem fructus, statim cessat obligatio, quia jam non possum progredi; tamen si persona corrigenda talis est, ut possit quis progredi in correptione cum illa, quamvis per primum et secundum actum non speretur fructus, si tamen speratur vel per ultimum, tentanda est correctio. Ita D. Thomas, in 4. distinct. 19. quæst. 2. art. 1. et breviter 2. 2. quæst. 33. a. 2. ad 3; Adrianus, de Correctione, art. 3; et Soto supra; item Sylvest., verbo *Correctio*, num. 2; Navar., cap. 24. num. 13. Ratio est, quia alias illi actus correctionis nunquam caderent in præceptum. Item, quia tunc ille actus est misericordiæ, et necessarius ad bonum proximi; secus vero esset si nec per excommunicationem speraretur fructus; nam tunc cessandum est, quia hoc loco excommunicatio non sumitur ut pœna, sed ut medicina, 1 ad Corinth. 3.

5. *Locus D. Thomæ exponitur.* — *Cajetani placitum explicatur.* — Et juxta hæc explicandum est quod D. Thomas dicit, articulo illo secundo, ad 3, aliquos timore aut verecundia omittere correptionem sine peccato mortali; quia, licet fortasse sit aliquis defectus, tamen est fere naturalis et involuntarius, et ab illo ita impeditur homo, ut sit inefficax ad corripiendum, et ita caret spe fructus; et quamvis hæc earentia spei proveniat ab ipso homine, tamen quia vix est in hominis potestate vincere illum timorem, aut cum illo fructuose corripere, ideo excusatur saltem a mor-

tali. Quod vero Cajetanus eo loco dicit, si quis ex quadam tepiditate omittat correptionem in re gravi, leviter judicans se non posse consequi finem, tantum venialiter peccare, *quia non habet* (inquit) *animum contrarium præcepto*, sano modo intelligendum est. Non enim omnis persuasio levis cum illo animo excusata transgressione gravis præcepti, ut si quis ex levissimis causis sibi persuaderet non posse restituere, aut jejunare, etc. Nam illa ignorantia est culpabilis; ergo oportet ut indicium sit saltem probabile, quamvis ejus probabilitas interdum nascatur ex levi timore, quem tamen, ut dixi, vix possit deponere talis timidus.

6. *Advertendum quarto.* — Quarto, addendum est in hac conclusione hæc intelligi in correptione privata, quæ ad unius vel alterius personæ emendationem refertur; secus vero, si esset facienda de peccato publico, propter commune bonum; nam tunc licet non speraretur fructus unius peccatoris, non esset omittenda correctio; sic enim Christus, Matth. 15, respondit: *Sinite illos, cæci sunt*, etc.; observandum est tamen an speretur fructus saltem in aliis, quia si neque commune bonum speratur, tunc inutilis esset correctio, juxta Hieronymum, in illud Amos quinto: *Illo tempore tacebit prudens*. Ex quibus omnibus tandem deducitur præceptum hoc non obligare, statim ac videtur vel auditur peccatum alterius, sed expectandum esse tempus commodum, in quo possit fructus sperari, juxta illud Proverb. 25: *Mala aurea*, etc., *qui loquitur verbum in tempore suo*; et tradit optime Augustinus, citatus in num. 3. Sed difficultas superest, an oblata hac opportunitate statim obliget.

7. *Tertia conclusio.* — Dico tertio: præter spem fructus, ut obliget hoc præceptum, necesse est ut proximus indigeat mea correptione, quia videlicet probabiliter timeo, nisi corrigam proximum, similia peccata commissurum, vel certe longo tempore, et cum gravi damno suo in eo peccato permansurum. Probatur primo, quia est præceptum affirmativum misericordiæ; ergo non obligat nisi juxta regulas similium præceptorum; ergo tantum in articulo necessitatis. Confirmatur, quia non aliter obligat præceptum orandi pro proximo, ut alibi explicatur. Secundo, si scio fratrem esse emendatum absque occasione reincidendi, non teneor corripere, quia non eget; ergo eadem ratione si nunc video peccasse, tamen probabiliter existimo suo tem-

pore acturum poenitentiam, et ex hoc peccato non sumpturum occasionem peccandi, non teneor illum corrigere.

8. *Quarta conclusio, pro qua bene auctor*, disp. 15 de Pœnit., sect. 5, a num. 30. — Dico quarto: sit sit necessitas, et dicta opportunitas cum his circumstantiis, pro statim obligat hoc præceptum. Est communis sententia ex generali principio de articulo obligationis præcepti affirmativi, qui is maxime est, cum necessitas et opportunitas illius exequendi conveniunt. Nam dato articulo necessitatis, nihil aliud rationabiliter expectari potest, præcipue quia opportunitas fructuosæ correctionis difficile invenitur, et ideo, cum probabiliter occurrit, et necessitas urget, non licet eam præterire. Ex quo fit posse interdum hominem teneri ad corrigendum statim proximum, quamvis ipse non teneatur ad agendam veram poenitentiam statim; nam ipse est dominus suæ voluntatis, et potest semper habere tempus opportunum ut poeniteat, et si nunc non poenitet, forte excusatur, quia non advertit periculum in quo versatur et potest cedere suo juri. Alter autem non semper habet eam opportunitatem, et non potest cedere dicto bono alterius, et ideo tenetur fratrem admonere.

9. *Difficultas quædam proponitur.* — *Opinio.* — *Aliorum sententia.* — *Judicium auctoris.* — Solum poterat dubitari, si quis certo credat, differendo correptionem, fore ut proximus aliquo tempore duret in peccato, vel iteret, postea tamen constantius et ferventius resurgat, quam nunc faceret, si statim corripere, an possit differri correctio, etiamsi nunc sit spes. Adrianus et Soto supra affirmant, quia hoc est utilius proximo. Item quia Deus ita facit, juxta id Psalm. 15: *Multiplatae sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt*; quomodo Augustinus, l. de Corrupt., cap. 1, et alii, interpretantur illud ad Rom. 8: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Item medicus interdum permittit ingravescere morbum, ut consumat pravum humorem. Nihilominus aliis hoc non placet, quia cum peccatum sit Dei injuria, et magnum malum proximi, non debet ad horam permitti propter majas commodum, quia de se non est medium ad tale commodum, sed potius impedit illud, et ex illo bonum elicere est proprium Dei, et ideo tali medio uti, Deo videtur relinquendum, ut proprium; sicut etiam Deus permittit unum peccatum, ut poenam alterius, quod homo facere non potest,

Inter has duas sententias dicerem : si spero me statim posse emendare fratrem, ut moraliter vitetur omne periculum peccati mortalis, in futurum non esse differendam correctionem propter opportunitatem, et spem majoris utilitatis, quod recte probat ratio ultimo facta. Si tamen spero nunc fore emendandum, tamen postea facile casurum, alias vero differendo spero stabilius et constantius surrecturum, differendam censeo correctionem, quia non permittitur peccatum propter majus commodum, sed ob vitanda majora et plura peccata. Et ex his patet quale peccatum sit omissio hujus præcepti, et quando incuratur, et quomodo. An vero obligetur quis ad corripiendum cum proprio aliquo periculo et damno, ex regulis tradendis de ordine servando in eleemosynis, disputatione sequenti, constabit.

SECTIO IV.

Quas personas obliget præceptum fraternæ correctionis.

1. *Prima sententia.* — Prima sententia est, obligare tantum sacerdotes et prælatos. Ita Glossa, c. *Tam sacerdotes*, 24, q. 3, exponens verbum *Fideles*, id est, prælatos; imo in c. *Ita plane*, 23, quæst. 4, verbo *Personam*, dicit tantum obligare prælatos. Tribuitur etiam hæc sententia Innocentio, c. *Novit*, de Judiciis; et Angelo, verbo *Denuntiatio*; sed immerito, ut eos legenti constabit.

2. *Secunda sententia.* — Secunda sententia dicit tantum obligare justos: favet Abulensis, Matth. 7, quia Scriptura reprehendit peccatores qui audent alios corripere, Joan. 8: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*; ad Rom. 2: *In quo alium iudicas, teipsum condemnas*; et ad Galat. 6, dicitur: *Vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite*; et ad Rom. 15: *Firmiores debemus imbecillitates infirmorum sustinere*.

3. *Prima conclusio.* — *Prima sententia falsa.* — Dico primo, præceptum hoc obligare personas omnes idoneas ad corripiendum, etiamsi ex officio alias non teneantur. Ita D. Thomas citato art. 3, cum Augustino, 1 de Civit., c. 9; Chrysostom., hom. 3 ad Hebræos; item Anacletus Papa, citato cap. *Tam sacerdotes*, dicit obligare omnes fideles, intelligiturque ut est præceptum evangelicum; nam ut est naturale, etiam infideles obligat. Denique sumitur ex Eccl. 7: *Unicuique manda-*

vit Deus de proximo suo, utique non minus in spiritualibus, quam corporalibus necessitatibus. Prima ratio est, quia vis hujus præcepti fundatur in charitate et misericordia, non in officio. Secundo, eleemosynæ corporalis obligatio ad omnes facultatem habentes se extendit: ergo, etc. Quare contraria sententia Glossæ prorsus est falsa, et improbabilis, nec textus quos citat, sunt ad rem, quia loquuntur de judiciaria correctione, quæ est propria prælatorum.

4. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: præceptum hoc magis obligat prælatos quam alios, et proportionaliter magis patrem circa filium, dominum erga servos: ita D. Thomas 2. 2, q. 33, a. 3, ad 1, citans Augustinum, et sumitur ex Gregorio Magno, c. *Quamvis causæ*, extra de Regulis juris. Ratio est, primo, quia ipse ordo charitatis ita postulat. Secundo, quia hæc personæ sunt magis idoneæ, regulariter loquendo. Qua ratione etiam interdum seniores, vel qui habentur in veneratione, strictius obligantur; et eodem modo D. Thomas, art. 5, cum Augustino, super 1 Joan. 3, dicit interdum obligare præceptum hoc perfectos, cum non obliget imperfectos. Sed advertendum prælatos simul obligari posse, et præcepto hoc misericordiæ, et præcepto justitiæ ratione officii. Inde fit ut obligentur ad aliquos actus, ad quos non obligantur non prælati, ut ad inquirendum sine infamia et prudenter pro ratione criminum. Unde obligatio hæc prælatorum dupliciter dici solet major, nempe intensive, quia in singulis actibus est gravior; et extensive, quia ad plures actus se extendit; sed primum augmentum est in ipso præcepto charitatis, propter rationes dictas; secundum autem, ut Cajetanus bene notavit, et sentit D. Thomas, art. 2, ad 4, licet Soto supra contrarium teneat, præcise oritur ex justitia, quia præcise oritur ex officio. Item quia charitas, quæ communis est, ad communes actus tantum obligat, cujus signum est, quia nunquam obligatio ad inquirendum et ad similes actus separatur ab officio, et obligatione justitiæ, sicut etiam prælatus tenetur punire subditum ex officio, non vero ex propria obligatione charitatis. Dico autem propria, quia si consideretur charitas, ut est generale principium movens justitiam et alias virtutes ad suos actus, sic etiam se extendit ad hunc actum.

5. *Dubium aliud expeditur.* — *Melior responsio.* — Ex quo obiter expeditur aliud dubium, an prælatus omissis corrigere subditum tunc cum ex justitia tenetur, committat

duo peccata, vel duas malitias, alteram contra justitiam, alteram contra charitatem. Et videtur solum contra justitiam committere, quia tunc ille proprie non tenetur ad actum misericordiæ, quia non tenetur ad actum liberalem, neque tenetur subvenire ex propriis, sed quasi debitum restituere. Et hoc metaphysice defendi posset; tamen magis moraliter et practice dicitur, si consideretur generale præceptum charitatis, transgressionem illius non addere novam malitiam; si tamen consideretur proprium præceptum misericordiæ et justitiæ, ibi esse duas malitias, alteram contra justitiam, ut per se notum est, et alteram contra misericordiam, quia revera peccat contra particulare præceptum ejus. Sicut si quis debitor haberet creditorem, cui ex justitia hic et nunc teneretur restituere, et præterea in tali necessitate existentem, ut eadem ex misericordia subvenire teneretur, et tamen non subveniret, saltem restituendo, certe peccaret contra justitiam, ut per se notum est; et præterea contra misericordiam, quia revera peccat contra particulare præceptum ejus, quod simpliciter obligat ad subveniendum, quacumque via id fiat; et saltem non est mihi dubium quin ille talis non satisfaceret, in confessione dicendo se non restituisse, quando tenebatur, sed debere explicite non subvenisse proximo in tali necessitate; idem autem est proportionaliter in proposito, quando obligatio ex officio est ad eum actum ad quem obligaret charitas, etiamsi officium non adesset.

6. *Tertia conclusio communis.* — *Primum dubium circa conclusionem enodatur.* — *Exceptiones Cajetan. et Sylvest. expenduntur.* — Dico tertio: non solum justis, sed etiam peccatores obligantur, per se loquendo, hoc præcepto. Est conclusio communis cum D. Thomas 2. 2, quæst. 33, articulo 5; Richard., 4, distinct. 19, articulo 2, quæst. 2; Palud., quæst. 3, artic. 3; Gabriel., in Cano, lect. 74; Sylvest., *Correctio*, ad finem; Sot., de Secreto, memb. 2, quæst. 3, conclusione 6, et aliorum. Unde juxta hanc conclusionem explicandus est articulus tertius ejusdem D. Thomæ, ubi dicit hoc præceptum obligare eos qui habent charitatem; affirmavit enim hoc, sed non negavit aliud. Ratio est, quia præcepta misericordiæ et charitatis omnes obligant. Item, interdum peccator est aptus ad corripiendum; ergo positis aliis circumstantiis obligabitur. An vero teneantur prius poenitere quam corripere, dicendum per se non

teneri, si peccatum sit occultum. Cajetanus tamen excipit correptionem publicam, quæ fit a concionatore, in tertia parte, quæstione 64, articulo sexto, et opusculo speciali de hære; et Sylvest., verbo *Correptio*, § 16, qui etiam excipit correptionem prælati judiciale; sed utrumque falsum est, secluso scandalo¹. quia illæ actiones per se non sunt tales, ut requirant in operante gratiam; per accidens vero ratione scandali, si quis sit in peccato publico, vel certe notò ei qui corripiendus est, vitanda est correptio; interdum tamen poterit aliquis ad hoc obligari.

7. *Secundum dubium.* — *Quo pacto resolvatur a D. Thoma, Richardo et Paludano, etc.* — Sed tunc occurrit aliud dubium, an, si aliquis ratione peccati proprii sit ineptus ad corripiendum, teneatur agere poenitentiam, ut fructuose possit corripere indigentem. Doctor Sanctus, in quarto, distinctione 19, insinuat teneri; Richardus, ibi, art. 2, quæst. 2, ad primum; Paludanus, quæstione tertia; quos etiam Soto supra adducit. Accedere videtur Navarr., cap. 29, n. 12, quatenus ait peccatorem non excusari a præcepto correctionis, cum possit divina gratia poenitere. Fundamentum est, quia nemo debet excusari ab obligatione præcepti propter peccatum proprium, sicut etiam prodigalitas non excusat a transgressionem præcepti in eleemosyna corporali. Contrarium tenet idem Soto, excipiendo eos qui ex officio tenentur corripere, qui tenentur poenitere, quando alias idonei non sunt ad corrigendum. Fundamentum est, quia qui caret pecuniis, non tenetur illas quærere, ut faciat eleemosynam, etiamsi prius peccasset illas prodigando, neque qui est ignorans tenetur addiscere, ut alios doceat. Censeo tamen, extra casum necessitatis extremæ, hoc secundum esse verum; tamen, si proximus sit in casu extremæ necessitatis, et periculo mortis perpetuæ, prior sententia sequenda est, quia in tali necessitate teneor quærere unde subveniam proximo. Instabis, quia sufficienter subvenio proponendo veritatem per scientiam, et rationem quam habeo, etsi non habeam gratiam; quod si ille non amplectitur correptionem, sibi imputet; nam in illo articulo non deberet considerare vitam loquentis, sed veritatem. Fateor quidem illum etiam peccare non admittendo correptionem, a quocumque fiat; tamen quia illa est naturalis fra-

¹ Concinit auctor, disp. 16 de Sacr., sect. 3, parag. *Hinc vero*,

gilitas, et conditio humana, et alias est periculum gravissimum et extremum, charitas obligat ad miserendum, præsertim quia quodammodo conjungitur tunc præceptum non scandalizandi, quatenus ille exemplo vitæ suæ facit, ut proximus summe indigens correptione eam non complectatur, quod est quoddam genus scandali; tenebitur ergo corrector se ipsum prius emendare, quatenus opus fuerit ad correptionem alteri extreme necessariam fructuose impendendam, juxta illud Matth. 7: *Ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis*, etc.

SECTIO V.

Ad quos corrigendos obliget hoc præceptum.

1. *Prima conclusio.* — Tria genera personarum considerare possumus: subditos, superiores et æquales. Dico primo, hoc præceptum obligare ad corripiendas quaslibet ejusmodi personas, si egeant correptione. Probat, quia præceptum hoc respicit miseriam spiritualem proximorum in universum; omnes autem prædictæ personæ proximi sunt proprie, et præterea sunt capaces miseriam spiritualis, sive peccati; ergo respectu omnium illarum præceptum naturaliter obligat. Peculiariter autem respectu superiorum (quod difficilius videri posset) suadet conclusio, quam etiam divus Thomas, quæstione illa 33, articulo 4, docet; suadet (inquam) primo ex usu Scripturæ, Isaia primo: *Audite principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei*, et ex aliis testimoniis non raro. Idem sumitur tum ex D. Augustino in regula, seu in epistola 109 ad monachas quasdam: *Non solum vestri, sed etiam prælati miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in periculo majori versatur*: et in epistola decima nona, capite secundo, ad finem, laudat Petrum, quod a Paulo sibi inferiore non dedignatus est corripere: *Atque ita, inquit, rarius et sanctius exemplum posteris præbuit, quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam a posterioribus corrigi*, etc.; tum etiam ex Gregorio statim citando, et in 4 part. Pastoral., cap. 1, admonitione quinta; ac tandem lib. 5 Moral., cap. 10. Ratio est, quia ad hunc actum correptionis non requiritur jurisdictionis, sed fundatur in conjunctione charitatis, quæ cæteris paribus, debet esse major ad superiores quam ad alios. Item sæpe ipsi magis indigent, quia et in majoribus pe-

riculis versantur, et pauciores sunt qui audeant loqui; ergo non solum est hæc obligatio, sed major.

2. *Objectio solvitur.* — Objicies, nam sæpe Patres videntur reprehendere correptionem subditorum erga prælatos; et ratio est, quia talis actio videtur esse contra reverentiam prælatorum. Respondetur duo intendere Patres: primum, in hujusmodi actibus cavendam esse omnem irreverentiam et audaciam, atque adeo accedendum esse simplici et humili animo, admonendo potius quam reprehendendo. Unde Gregorius, ut habetur in cap. *Sicut*, 2, quæst. 7: *Sicut laudabile est debitam reverentiam exhibere pastoribus, sic rectitudinis et Dei timoris est, ut si qui sint in eis qui indigeant correptione, nulla dissimulatione postponatur, ne totum corpus morbus invadat, si languor non fuerit curatus in capite*; quam sententiam repetit Nicolaus I, in sua epistola ad Michaellem imperatorem. Secundo intendunt correptionem judicalem non pertinere ad subditos; imo etiam Analetus et Fabianus, uterque in epistola sua secunda, quæ habentur in tom. 1 Epistolarum Summorum Pontificum, volunt subditorum accusationem non facile esse admittendam in judicio contra prælatos, quia est res valde suspecta, in qua jam virtute multo ante damnarunt errorem Wiclephi, dicentis prælatos peccando desinere esse prælatos, de quo suo loco agitur. (Lib. 3 de Legibus, c. 10, et l. 4, c. 9). — De modo corripiendi Summum Pontificem videndus auctor, contra Jacob., l. 4, c. 6, n. 11.

SECTIO VI.

Utrum ordo correctionis fraternæ cadat in præceptum.

1. *Notatio prima, pro decisione quæstionis circa locum Matth. 18.* — *Notatio secunda, de triplici via delationis delicti.* — *Notatio tertia, quotupliciter dicatur publicum vel occultum.* — Quinque actus notandi sunt in hoc ordine, ex Matth. 18. Primus est admonitio secreta: *Corripe eum inter te, et ipsum solum*. Secundus, correptio coram uno, vel duobus testibus adhibitis. Tertius, denuntiatio: *Dic Ecclesie*. Quartus, correptio Prælati: *Si Ecclesiam non audierit*. Quintus, coactio per excommunicationem: *Sit tibi tanquam Ethnicus*. Qui omnes actus per se singuli cadunt sine dubio in præceptum, quia eodem tenore omnes propo-

nuntur, et omnes fundantur in charitate et misericordia. Quare, licet determinatio, et modus horum actuum, ut in Evangelio proponitur, aliquid contineat positivum, tamen substantia etiam fundatur in ratione naturali, quia obligatio charitatis et justitiæ suo modo naturalis esse potest. Secundo, quoniam præcipua difficultas consistit inter admonitionem et denuntiationem, sciendum est tres esse vias, quibus delicta subditorum innotescunt superioribus, scilicet, *Inquisitionis, accusationis et denuntiationis*, ex c. *Novit*, de Judiciis. Denuntiatio autem duplex est: una evangelica, quæ fit superiori, ut patri; alia judicialis, quæ fit illi, ut ex judicio procedat, de quarum differentia, et de differentia hujus denuntiationis ab accusatione multa dici possent; sed infra, q. 68, in materia de accusatione suum habent locum. Nunc hæc differentia sufficiat, quod denuntiatio judicialis tendat ad bonum aliorum, præcipue commune, vel ipsius denuntiantis; denuntiatio autem evangelica per se primo tendit ad bonum denuntiati. Et interdum, quod considerandum est, facile fit transitus ab una ad alteram, vel una cum altera miscetur. Tertio, advertendum est delictum posse esse publicum vel occultum; sed hoc multipliciter; quoddam enim est publicum, quod dicitur a juristis publicitate facti, quia ita percrebuit fama, ut nulla tergiversatione celari possit. Alterum est publicum juridice, quia per sententiam publicam est frater condemnatus de illo crimine. Tertio, est publicum, quia a multis scitur, et in judicio probari potest, tamen non est notorium, et hoc dicitur publicum in jure, sed occultum respective. Aliud est occultum, uno tantum sciente, præter eum qui potest denuntiare. Aliud est ita occultum, ut ab uno solum sciat; nam si a solo delinquente scitur, non pertinet ad præsentem considerationem, et idem est quando multi sunt complices ejus delicti, et nullus alius scit.

2. *Prima conclusio certa et communis.* — Dico primo: ordo fraternæ correctionis assignatus loco citato Matthæi, simpliciter cadit in præceptum *per se loquendo*, ita ut non liceat aggredi secundum actum, nisi præmisso primo, quando ille non fuit efficax; et idem est de secundo respectu tertii; tertius enim respectu quarti est omnino necessarius. Conclusio est certa, et Theologorum omnium cum D. Thoma 2. 2, q. 33, artic. 7 et 8, et constat ex variis capitibus decreti citatis initio section. 4, et ex Patribus, Augustino, serm. 16;

Hilario, Can. 19 in Matthæum; Gregorio, 4 Registri, epistola 36, in fine; et Chrysostomo, homilia 62 in Matthæum, cum Anselmo, Remigio, et aliis, qui eodem modo hoc præceptum explicant. Probat primo ex textu evangelico, nam eodem modo præcipitur ordo, quo singuli actus recensentur; ergo sicut singuli cadunt in præceptum, quando occurrit necessitas illos exercendi, ita etiam cadit ordo non prætermittendi antecedentem, ut exerceatur consequens. Ratio vero est, quia correptio, quando procedit ad testium inductionem vel denuntiationem, incipit lædere proximum in fama; charitatis autem ratio postulat ut, si fieri potest, subveniamus proximo absque læsione famæ; quod certe observatum est in illo ordine a Christo Domino: ideo enim primo admonetur delinquens secreto, ut, si fieri possit, nullus alius sciat; quando vero oportet adhibere aliquem, prius adhibetur testis, quam denuntietur; propter eandem causam prælati quoque tenentur præmittere admonitionem ante excommunicationem, quia excommunicatio est acerbissima pœna; unde ratione etiam officii tenetur prius tentare, si potest corrigere subditum suavi medio, quæ omnia bene confirmat D. Thomas exemplo medicinæ corporalis; quare merito reprehenditur Bernardinus quidam de Arevalo, negans hanc conclusionem in suo tractatu de Correctione fraterna. Sed observandum est hoc præceptum esse affirmativum, et ideo non semper obligare, sed quando charitas et recta ratio illud dictat. Unde si interdum occurrant circumstantiæ, in quibus recta ratio dictet licere vel expedire mutare hunc ordinem, tunc non obligabit hoc præceptum, ut notat D. Thomas, Quodlibeto 1, art. 13, ad finem; imo erit inutile, et aliquando perniciosum talem ordinem servare, ut etiam graves scriptores notarunt¹. Difficultas ergo est, quando liceat mutare hunc ordinem.

3. *Secunda conclusio D. Thomæ et aliorum.* — Dico secundo: si delictum proximi sit publicum, publice statim corrigi potest sine secreta admonitione præmissa: ita divus Thomas et omnes Theologi in 4, distinct. 19, et Canonistæ agentes de correctione judic.; patet prima ad Timoth. 5: *Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant*; quomodo intelligitur illud Levit. 10: *Publice corripe fratrem tuum*, etc.; ideo, ut Augustinus no-

¹ Salmer., t. 4 in Evangelio, p. 3, tract. 11. — Valent., t. 3, disp. 3, q. 10, punct. 3.